

Motion till riksdagen

1987/88:Jo517

av Lars Werner m. fl. (vpk)

om behovet av rent vatten och renat avlopp

”Vattnet är ett farligt gift,
vilket omger Visby stift.”
(Falstaff Fakir 1894)

Försurningar, giftutsläpp från industri och transportmedel, radioaktivitet från kärnvapenprov och kärnkraftshantering, jordbrukets kemikalieanvändning, stora befolkningscentras sop- och avfallsberg påverkar i allt högre grad vår miljö. Det humoristiska citatet av Falstaff Fakir för snart 100 år sedan är på god väg att förvandlas till giftig verklighet inte bara runt Visby stift!

Under senare tid har kvalitén på vårt dricksvatten uppmärksamrats av bland annat riksrevisionsverket och massmedia. 25 000 människor har de senaste tio åren fått känna av den dåliga vattenkvalitén genom att de blivit sjuka på grund av vattenburna ämnen. Med den takt försurningen — och därmed utfällning av tungmetaller — fortskrider, är det bara en tidsfråga innan det svenska grundvattnet och våra vattentäkter mer allmänt kommer att vara otjänliga. Andra miljögifter i utsläpp i luft och vatten från industrin, transportväsendet och avfallshanteringen förvärrar situationen ytterligare.

Bristande kontroll

I Sverige finns tusentals mil vatten- och avloppsledningar. Vattentäkterna är ibland ytwater (sjöar, floder) vilka är mycket mottagliga för nedfall och utsläpp. Dessutom tjänstgör vattentäkterna som mottagare av de kommunala reningsverkens ”renade” utsläpp. Slutligen hamnar det mesta i de hav som omger Visby stift och Sverige. Genom att många årtiondens utsläpp skett helt okontrollerat är inte ens vattentäkter i grusåsar eller djupborrade brunnar säkra för föroreningar. Vid riksrevisionsverkets granskningar har framkommit allvarliga anmärkningar på bristande kontroll och kunskap om vad det dricksvatten som kommer ur våra kranar egentligen innehåller. Sedan 1983 har livsmedelsverket ansvaret för att kvalitén på dricksvatten kontrolleras. Kommunerna levererar genom sina ca 2 000 vattenverk nästan 1 miljard kubikmeter vatten årligen. Av detta är 20 procent förlust på grund av dåliga ledningar! Kontrollen av kvalitén sker sällan och de prover

som tas sker ofta bara vid själva vattenverken *innan* vattnet pumpas ut i långa, med avlagringar fyllda ledningar och når den törstige vattendrickaren. Standardmodellen för kontroll lär stamma från 1967 och ger inte upplysningar om en rad kemiska substanser, som allvarligt kan påverka människans hälsa och välbefinnande. Som exempel kan nämnas Växjö, som i flera år haft allvarliga problem med sitt vatten och vars befolkning av miljö- och hälsoskyddsnämnden uppmanats koka hushållsvattnet de senaste tre åren. I Växjö upptäcktes vid undersökningar och tester att vattnet innehöll mögelsvamp! Tjocka avlagringar i rostande ledningar, där vattnet kan bli stående lång tid innan det når konsumenten, utgör uppenbarligen en god grogrund för giftiga mikroorganismer. Men bakterier och mögelsvamp är inte det enda problemet. Kemiska föreningar finns också, dels på grund av att försurat vatten löser ut bly, koppar och kadmium ur ledningarna, dels för att vattentäktena kan innehålla utsläpp och föroreningar, som ej mäts, kontrolleras och tas bort vid vattenverkets behandling av vattnet.

Otillräckligt

En kraftig utbyggnad av de kommunala reningsverken under senare decennier har lett till märkbara förbättringar i många vattendrag. Paradexemplet brukar vara det populära fisket i Stockholms inre vattendrag — bland annat direkt utanför riksdagsledamöternas boning. Men en sådan utblick bedrar, eftersom anslutningen av industriutsläpp och dagvattenledningar till det allmänna avlopps nätet resulterat i att reningsverkens effekt på avgörande områden minskas eller slås ut helt. Kemisamhällets avlopp renas inte av den primitiva, för hushållsavfallet avpassade, processen i reningsverken.

VA-sektorn omfattar tusentals mil ledningar och vattenverk samt reningsverk av mycket skiftande kvalitet och ålder. För det dricksvatten som produceras betalar konsumenterna 4 miljarder kronor årligen och hela VA-sektorn lär omsätta 8 miljarder kronor. De enda åtgärder som satts in än så länge är i stort sett kalkning och reningsfilter! Enligt Svenska vatten- och avloppsföreningen anslogs endast 2,25 miljoner kronor till VA-teknisk forskning 1986. Detta är — mycket milt uttryckt — en löjligt liten summa med tanke på vattnets betydelse och att industrin idag hanterar ca 2 000 kemikalier, varav en del mycket giftiga. Även i mikroskopiska doser är ju dioxin, klorerade kolväten, lösningsmedel och växtbekämpningsmedel rent livshotande. I hur hög grad dessa och andra kemiska sammansättningar når ut i natur och vatten är till stor del okontrollerat, men likväl ett obestridligt faktum! Att coliforma bakterier ger diarré, kräkning och magbesvär fick inte minst många människor erfara i Sälen härom året, men i vilken mängd och omfattning de tidigare nämnda kemikalierna följer med dricksvattnet ut till hushållen och effekterna av detta är mindre känt.

Rening av både in- och utsläpp

Vatten är livsviktigt och måste vara rent. Det är faktiskt också — regniga svenska somrar och vintrar till trots — en begränsad resurs. Det är hög tid att börja handskas varsamt med vårt vatten! Vad som behövs är en rad

åtgärder för att förebygga och komma åt den fortsatta föroreningen. Livsmedelsverket måste ges nödvändiga resurser för att kunna ta sitt ansvar.

Kommunerna måste nu snabbt och effektivt skapa vattenskyddsområden kring sina vattentäkter, som idag till stor del är oskyddade. De måste självfallet också införa kontrollprogram av kvalitén, som ger klara besked om hur drickbart och tjänligt vattnet egentligen är och som kan ligga till grund för behövliga åtgärder.

Kemikalierna från industrins avlopp och från dagvattenledningar hamnar också i reningsverkens slam och gör det obrukbart som jordförbättringsmedel. Här krävs utveckling av en mer avancerad reningsteknik i kombination med strängare krav på slutna industriprocesser.

Några nödvändiga förslag

Vpk har redan tidigare krävt införandet av ett ROT-program för VA-sidan. Detta har inte vunnit gehör i riksdagen, men inför det faktum att det, med nuvarande takt på renoveringen av VA-ledningar, lär ta mellan 300 och 700 år att byta samtliga (!), borde även denna församling kunna besinna sitt ansvar.

Villkoren för lån och bidrag för ett sådant VA-ROT-program bör utformas på liknande sätt som för bostadsförbättringsprogrammet.

Sammanfattning

Vpk anser att vattenproblemen nu visat sig vara av en sådan omfattning och direkt och indirekt berör så viktiga områden att åtgärder måste vidtas utan dröjsmål. Möjligt att genomföra utan fördröjande utredningar är just ett VA-ROT-program för en nödvändig stimulans, så att kommunerna kommer igång.

Det finns idag inga rimliga proportioner mellan värdet och betydelsen av investeringar och anläggningar inom VA-sektorn och den forskning, som bedrivs. Resurserna för forskning och utveckling måste snabbt ökas och rimligen leda till att någon eller några högskolor får som uppgift att särskilt satsa på just detta i kombination med utbildning och tekniskförnyelse. Men inte heller här kan det vara omöjligt att nå resultat utan dröjsmål. Svenska vatten- och avloppsforeningen och Kommunförbundet bör kunna hjälpa till att kanalisera ökade anslag på ett effektivt sätt. En del av dessa anslag skulle kunna tas in genom den tidigare nämnda "gift-avgiften" eller utsläppsavgiften. Med rätt eller ännu hellre skyldighet för kommunerna att ta ut en sådan avgift från alla företag och institutioner, som i sitt avlopp har kemikalier, skulle företagen bli mer intresserade av att övergå till slutna system och/eller ofarliga alternativa råvaror/produkter.

Införandet av en utsläppsavgift kan behöva en viss utredning för att man skall få fram ett enkelt och administrativt hanterligt taxestystem.

Hemställan

Med hänvisning till vad som anförts hemställs

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett ROT-program för kommunernas vatten- och avloppssektor'],

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av resurser för forskning och utvecklingsarbete inom VA-området,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om införandet av en särskild kommunal utsläppsavgift på företag.

Mot. 1987/88
Jo517

Stockholm i januari 1988

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Jörn Svensson (vpk)

Viola Claesson (vpk)

Nils Berndtson (vpk)

Inga Lantz (vpk)

Tore Claesson (vpk)